

EUROOPA KOMISJON
ÕIGUS- JA TARBIAKÜSIMUSTE PEADIREKTORAAT

Direktoraat A – Tsiviil- ja kaubandusõigus
Üksus A.1 – Tsiviilõigus

Brüssel
JUST.A.1/LL/NA (2022)

Lugupeetud kirjasaaja

Menetluse lõpetamisele eelnev kiri – samasisuline kaebus, mille kohaselt on Saksamaa väidetavalt rikkunud kohtuotsuste täitmist käsitlevaid ELi norme – CHAP(2020)1541

2020. aastal esitati Euroopa Komisjonile hulgaliselt kaebusi Saksamaa Liitvabariigi kõrgeima üldkohtu otsuse peale keelduda täitmast Krakówi apellatsioonikohtu otsust, milles leiti, et Saksa telejaam rikkus Auschwitzi koondus- ja hävituslaagri endise vangi isiklikke õigusi sel teel, et avaldas oma veebisaidil sõnaühendi „Poola hävituslaagrid“. Kaebustes leiti, et Saksamaa on rikkunud nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrust (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli I määrus), mis on asendatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrusega (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli Ia määrus).

Juhtum puudutab Auschwitzi laagri endise vangi, 2019. aastal surnud Karol Tendera isiklike õiguste rikkumist. Tendera oli tegev okupeeritud Poolas toime pandud natsikuritegude mälestust ja ajaloolist tõde säilitavates ja tutvustavates organisatsioonides. 15. juulil 2013 viitas ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen) oma veebisaidil telesaate kohta avaldatud teadaandes endistele Natsi-Saksamaa koondus- ja hävituslaagritele Poola okupeeritud territooriumil kui „Poola hävituslaagritele“. Pärast seda, kui asjasse sekkus Poola saatkond Saksamaal, parandas ZDF selle ajalooliselt vale märkuse samal päeval. Sellegipoolest esitas Karol Tendera Poolas ZDFi vastu hagi, väites, et selle märkusega rikuti tema isiklike õigusi rahvuslikule identiteedile ja rahvuslikule väärkusele. Seejärel avaldas ZDF oma veebisaidil teate, milles tunnistas märkusega tehtud viga ja palus vabandust kõigilt isikutelt, keda see oli solvanud. Samuti palus ZDF Tenderalt isiklikult vabandust. Esimeses kohtuastmes jäeti Karol Tendera hagi rahuldamata. Tema apellatsioonkaebus Krakówi apellatsioonikohtule rahuldati osaliselt. Selle lõpliku kohtuotsusega otsustas kohus, et ZDF peab Tendera ees vabandama sel viisil, et avaldab oma peamisel veebisaidil kuu aja jooksul ettenähtud tekstiga avalduse¹. Kohtuotsuse suhtes algatati Saksamaal täitemenetlus, mis lõppes Karlsruhe asuva

¹ Avalduse sõnastus on järgmine: [Kostja] „väljendab kahetsust selle üle, et 15. juulil 2013. aastal portaalis www.zdf.de avaldatud artiklis „[...]“ on esitatud vale ja Poola rahva ajalugu moonutav sõnastus, nagu oleks Majdaneki ja Auschwitzi hävituslaagrid rajanud ja neis tegutsenud poolakad, ning palub vabandust K. T-lt, kes on olnud Saksa koonduslaagris vangis, tema isiklike õiguste, eelkõige tema rahvusliku identiteedi (kuuluvustunne Poola rahva hulka) ja rahvusliku väärkuse rikkumise pärast.“

Saksamaa Liitvabariigi kõrgeima üldkohtu (*Bundesgerichtshof*, BGH) otsusega keelduda kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest. Menetletav kaebus puudutab seda otsust.

BGH tugines oma otsuses Brüsseli I määruse² artikli 34 lõikele 1 ja artiklile 45, leides, et ZDFi kohustamine mitte ainult tunnustama oma faktiviga – mida ei olegi vaidlustatud –, vaid ka väljendama teatavat arvamust enda omana – mis oleks nii juhul, kui ZDF oleks sunnitud avaldama ettekirjutatud avalduse –, on välistatud Saksamaa põhiseaduses (*Grundgesetz*) sätestatud väljendusvabaduse põhiõigusega ning vastuolus Saksamaa avaliku korraga.

Tendera juhtumi menetlemise ajal reguleeris tsiviil- ja kaubandusajades tehtud kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist liidus Brüsseli I määrus. Kõnealuse määruse artikli 45 lõikes 2 on sätestatud, et välisriigi kohtuotsust, mille tunnustamist ja täitmist taotletakse, ei või mingil juhul sisuliselt läbi vaadata. Määruse artikli 34 lõikes 1 on sätestatud, et kohtuotsust ei tunnustata, kui tunnustamine ja täitmine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse.

Kaebuse esitajad väidavad, et BGH otsus rikub sisulise hindamise keeldu sellise välisriigi kohtuotsuse puhul, mille suhtes on nõutav täidetavaks tunnustamise menetlus. Kui BGH esitas oma hinnangu selle kohta, kas Poola kohtuotsuses nõutud konkreetse sisuga deklaratsioon oli ZDF-i toime pandud rikkumise raskust arvestades õige ja asjakohane, hindas ta Poola otsust sisuliselt ning jõudis lõpuks sisu suhtes teistsugusele seisukohale.

Peale selle seavad kaebuse esitajad kahtluse alla „ilmselge“ väidetava vastuolu Poola kohtu poolt ZDFile tehtud konkreetse sisu avaldamise korralduse ja nende sõnavabaduse kaitset käsitlevate Saksamaa õigusnormide vahel, millele BGH Poola kohtuotsuse tunnustamisest keeldumisel tugineb.

Lisaks väljendavad nad kahtlust, kas ZDFile antud korraldus esitada vabandus vastavalt Krakówi apellatsioonikohtu rangetele juhistele on vastuolus Saksamaa BGH osutatud sõna- ja arvamusevabadusega, kuna Euroopa Inimõiguste Kohus peab sellist isikuõiguste rikkumise tagajärgede kõrvaldamise viisi Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 10 kooskõlas olevaks.

Komisjon on andnud oma hinnangu kõnealuses küsimuses seoses Euroopa Parlamendile esitatud petitsiooniga (petitsioon nr 1311/2019):

„Euroopa Liidu Kohus on oma kohtupraktikas sedastanud, et kuigi liikmesriikidele jääb põhimõtteliselt vabadus otsustada oma arusaamade kohaselt, mida nõuab avalik kord, on selle mõiste piirid määruse tõlgendamise küsimus³.

² Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1. See on tunnustatud kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli Ia määrus), ELT L 351, 20.12.2012, lk 1, mida kohaldatakse alates 10. jaanuarist 2016.

³ Näiteks kohtuasi 302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines ja kohtuasi C-420/07, Apostolides.

Liikmesriikide kohtud määratlevad avaliku korra Euroopa Liidu Kohtu kehtestatud piirides selles osas, mida võib pidada avaliku korraga selgelt vastuolus olevaks. Olenemata käesoleva kohtuasja konkreetsest kontekstist võivad isiklike õiguste kaitse ning väljendus- ja ajakirjandusvabaduse kaitse hõlmata liikmesriikide erinevate põhiseaduslike kordade tõttu erinevaid valikuid nende põhiõiguste kaitse taseme osas ning seetõttu võib kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel tekkida avaliku korraga seoses põhjendatud küsimusi.

BGH otsus on Brüsseli I määrusel põhinev üksik otsus. Otsus tugineb kõnealuse määrusega tunnustamisest ja täitmisest keeldumise lubatavale alusele ning on lõplik.

Sellega seoses leiab komisjon, et tal ei ole piisavalt tõendeid selle kohta, et kõnealuse Saksamaa kohtuotsusega oleks liidu õigust rikutud.“

Komisjon kinnitab oma seisukohta, et tal puuduvad piisavad tõendid selle kohta, et Karlsruhe asuva Saksamaa Liitvabariigi kõrgeima üldkohtu (BGH) 19. juuli 2018. aasta otsusega, milles keelduti Saksamaal täitmast Krakówi apellatsioonikohtu 22. detsembri 2016. aasta otsust, rikutaks ELi õigust. Kaebuse esitajate konkreetset märkused seda hinnangut ei muuda.

Esiteks märgib komisjon, et kui kohtuotsuse täitmisest on keeldutud avaliku korraga seotud põhjustel, eeldab selle uurimine tingimata välisriigi otsuse põhjendatuse kontrollimist. Brüsseli I määruse artikli 34 lõiget 1 ja artikli 45 lõiget 2 tuleb tõlgendada koos, kusjuures avaliku korra erand on samuti erand artiklis 45 sätestatud sisulise läbivaatamise keelust, kui selline läbivaatamine on hädavajalik hindamiseks, kas tunnustamine ja täitmine on ilmselgelt vastuolus avaliku korraga.

Peale selle piirdub BGH otsus suures osas Krakówi apellatsioonikohtu otsuse kohaselt kostjalt nõutava avalduse määratlemisega põhiõiguste kaitse valguses Saksamaal. See ei asenda viimati nimetatud kohtu põhjendusi ega järeldust, et hageja isiklike õigusi on rikutud. Pigem leiab Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus, et kõnealune avaldus ei ole pelgalt faktilise ebatäpsuse parandamine, vaid tähendab, et kostja peaks väljendama teatavat arvamust enda omana, ning et see rikuks Saksamaal kaitstud põhiõigust sõnavabadusele.

Mis puudutab kaebuse esitajate väidet, et Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 10 ei takista vabanduse nõudmist Poola kohtuotsuse kohaselt, siis komisjon märgib veel korra, et liikmesriigid võivad teha erinevaid valikuid sõnavabaduse ja meediavabaduse kaitse taseme osas, et tagada tasakaal nende õiguste ja isikuõiguste kaitse vahel, kuid liidu õiguses ei ole see valdkond ühtlustatud. Brüsseli I määruse kohaldamise raames võivad liikmesriigid otsustada, et määratlevad oma põhiseadusliku korra alusel valitud lahenduse avaliku korra küsimusena Euroopa Kohtu kehtestatud piirides. Küsimus, kas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 10 tagab sõnavabaduse kaitse samal tasemel, ei näi selles osas olevat asjakohane.

Eeltoodut arvestades kavatseb komisjon selle kaebuse käsitlemise lõpetada. Kui kaebuse esitajatel on uut teavet, mis võib olla asjakohane kaebuse uuesti hindamiseks, võivad nad komisjoniga ühendust võtta nelja nädala jooksul alates käesoleva teate avaldamisest, pärast mida juhtum suletakse.

Lugupidamisega

e-alkiri
Andreas STEIN
üksuse juhataja